

Vertrouwensrelatie

Edublogger Wilfred Rubens schreef onlangs een interessant bericht over de vertrouwensrelatie tussen docent en student.¹ Dit naar aanleiding van een Amerikaanse casus over een studente die op haar weblog publiekelijk uit de school klapte, tot ongenoegen van haar docent. Wilfred neigt tot de opvatting dat colleges en workshops (anders dan een gesprek onder vier ogen) tot het publieke domein behoren, waarover deelnemers mogen publiceren zonder aan de betrokkenen toestemming te vragen. Ik kan daar wel mee instemmen voor zover hij op de uitspraken doelt die docenten 'ex cathedra' doen:² wanneer een docent jegens studenten als spreekbuis van de Wetenschap optreedt, mogen zijn (haar) uitspraken naar mijn mening zonder toestemming geciteerd en eventueel ook publiekelijk aan de kaak gesteld worden. Maar dit behoort tot de uitzonderingsbepalingen van het geheimhoudingscontract.

De vertrouwensrelatie tussen docent en student heeft volgens mij drie elementen, die achtereenvolgens in de punten 1, 2 en 3/4 worden behandeld:

1. Een belangrijke pijler van de onderwijsethiek is de geheimhoudingsplicht van de docent:³ *'student grades, attendance records, and private communications are treated as confidential materials, and are released only with student consent, or for legitimate academic purposes, or if there are reasonable grounds for believing that releasing such information will be beneficial to the student or will prevent harm to others.'* De STLHE-code vervolgt: *'This principle suggests that students are entitled to the same level of confidentiality in their relationships with teachers as would exist in a lawyer-client or doctor-patient relationship. Violation of confidentiality in the teacher-student relationship can cause students to distrust teachers and to show decreased academic motivation.'* In de STLHE-code worden studenten tegen openbaarmaking van *'private communications'* (waaronder ingeleverde huiswerkopdrachten en papers) beschermd, maar ik vind er veel voor te zeggen dat ook de *semi-private* inbreng van studenten tijdens de lessen daaronder valt. Voor een veilige leersituatie is vereist dat studenten niet hoeven te vrezen dat domme of verwerpelijke of persoonlijke dingen die zij tijdens onderwijsbijeenkomsten inbrengen, zonder hun toestemming door de docent naar buiten worden gebracht.

2. Het voorgaande punt betrof de professionele geheimhoudingsplicht van docenten. Maar voor een veilige leersituatie is bovendien vereist dat een student niet hoeft te vrezen dat *medestudenten* zonder zijn/haar toestemming uit de school klappen over datgene wat hij of zij tijdens onderwijsbijeenkomsten (en in huiswerkopdrachten of papers) heeft ingebracht. Het is de taak van de docent een dergelijke spelregel te introduceren en de naleving ervan te bevorderen. Die geheimhoudingsplicht betreffende medestudenten zou in een studiecontract kunnen worden opgenomen.

3. De volgende vraag is of men ook mag verwachten dat studenten geheimhouding betrachten betreffende datgene wat *de docent* in het onderwijs- en leerproces inbrengt. Hierboven heb ik deze vraag deels ontkennend beantwoord: indien en in zoverre de docent als spreekbuis van de Wetenschap optreedt, moet de docent als een publieke figuur worden beschouwd die geen aanspraak op privacy kan maken. Maar waar blijf je als een docent moet vrezen dat studenten naar believen zonder zijn/haar toestemming allerlei persoonlijke dingen over zijn/haar inbreng in het onderwijs- en leerproces aan de grote klok hangen? In zoverre dat afbreuk kan doen aan de onderwijskwaliteit, is dat ongewenst, tenzij studenten aannemelijk kunnen maken dat schending van hun geheimhoudingsplicht gerechtvaardigd wordt door hogere belangen (waaronder fundamentele belangen van de studenten).⁴ En dan nog zou deze schending aan voorwaarden moeten worden gebonden:

- ze moeten aannemelijk kunnen maken dat het in het licht van die belangen noodzakelijk is man en paard te noemen: kan niet met een geanonimiseerde versie van het verhaal volstaan worden? en
- bovendien moeten ze aannemelijk kunnen maken dat openbaarmaking in het licht van die belangen noodzakelijk is: kan niet met vertrouwelijke bekendmaking in kleinere kring volstaan worden?

Ik heb hier een formulering trachten te vinden, analoog aan de uitzonderingsbepaling van de STLHE: voor de onderwijsprofessional geldt een geheimhoudingsplicht, tenzij openbaarmaking dient *for legitimate academic purposes, or if there are reasonable grounds for believing that releasing such information will be beneficial to the student or will prevent harm to others*

4. Betekent dit dat aan leerlingen en studenten in hun relatie tot docenten een geheimhoudingsplicht moet worden opgelegd die even zwaar is als die voor onderwijsprofessionals? Ik meen van niet. De relatie tus-

sen docent en student is niet symmetrisch. Onderwijsprofessionals zijn met macht bekleed in hun relatie tot leerlingen/studenten en dan moeten ze ook tegen een stootje kunnen. Een ethische norm die voor het handelen van onderwijsprofessionals geldt, mag niet zonder voorbehoud op het handelen van hun cliënten van toepassing worden verklaard. Reflectie op onderwijs- en leerervaringen is voor velen een sociaal proces, dat ook met buitenstaanders gedeeld moet worden. En morren, spotten, roddelen en kwaadspreken is een begrijpelijke uitlaatklep voor machteloze frustraties. Maar het wordt iets anders als een docent schriftelijk en publiekelijk door zijn/haar leerlingen of studenten in diskrediet wordt gebracht. In zo'n geval mag van hen rekenschap worden geëist: in hoeverre meen je daarmee een belang te hebben gediend dat deze inbreuk op de vertrouwensrelatie met jouw docent rechtvaardigt?

Maar hoe zit dat dan met zo'n website als Beoordeelmijnleraar.nl?⁵ Het is ongetwijfeld waar dat sommige leraren daar in diskrediet worden gebracht en dat daarmee afbreuk kan worden gedaan aan de vertrouwensrelatie tussen leerlingen en leraren. Maar indien docenten en scholen zich doof houden voor *interne* signalen, of deze onvoldoende bespreekbaar maken, kunnen leerlingen zich bij het oprichten van publieke schandpalen op zwaarwegende belangen beroepen.

Wes Holleman

weblog onderwijs 26-9-2008

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ http://wilfredrubens.typepad.com/wilfred_rubens_weblog/2008/09/verboden-te-bloggen-voor-studenten.html (23/9/2008).

² De term 'ex cathedra' wordt gebezigd met betrekking tot de onfeilbaarheid van de paus. In het dagelijks leven doet de paus feilbare, menselijke uitspraken. Maar als hij met het nodige ritueel zijn pontificale pet opzet, wordt hij sinds het Eerste Vaticaans Concilie (1870) geacht als onfeilbare spreekbuis van God op te treden.

³ *Ethical principles in university teaching* (STLHE 1996). URL:

<http://www.mcmaster.ca/stlhe/documents/Ethical%20Principles%20in%20University%20Teaching.pdf>.

⁴ Zo zette ik in een eerder bericht kanttekeningen bij de stelling dat leerlingen respectloos handelen als ze publiekelijk verslag doen van incidenten waarbij een leerling de klas uit wordt gestuurd. URL:

<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=465> (7/9/2008).

⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=258> (1/2/2008);

http://wilfredrubens.typepad.com/wilfred_rubens_weblog/2008/01/verbod-beoordee.html (17/1/2008).